

صفحات «روایت تهران» که پیش روی شماست، به انعکاس روایت‌های خواندنی تاریخ تهران قدیم و سرگذشت شخصیت‌ها و نامداران خیابان‌ها و گذرگاه‌ها و واقعه‌های تأثیرگذار و تاریخ شفاهی طهران تعلق دارد. با عکس‌های یادمانداز خاطرات تهران دیرپو و قصه‌ها و ماجراهای پس پشت این عکس‌ها، شما هم می‌توانید در انتشار این صفحه که متعلق به خود شما و شهر شماست ما را همراهی کنید. «همشهری» بهترین عکس‌ها و قصه‌هایی را که برای ما ارسال می‌کنید نام خودتان منتشر و به شما «همشهریان همراه» هدیه‌ای تقدیم می‌کند.

پزشکی؛ از پارینه‌سنگی تا سفالینه‌های درمانی

درمان با معجون گِگ و زوزه شغال

البته در کنار این سنگ‌ها تماشای اسکلتی دست‌ساز توسط یکی از استادان دارالفنون که ۷۰ سال پیش، از گچ ساخته شده، جسد مومیایی زنی ۶۰، ۷۰ ساله که ۹۰۰ سال پیش در گورستانی در شهر یزد دفن شده بود، مجموعه‌ای متعلق به دختر ۱۳ ساله‌ای با قدمت ۴ هزار و ۹۰۰ سال که دچار بیماری مغزی شده بود و برای درمان بیماری، قسمت فوقانی سمت راستش مورد عمل جراحی قرار گرفته نیز اسرار پزشکی سال‌های دور را بر ما می‌کند. قرار گرفتن اسرار پزشکی سال‌های دور را بر ما می‌کند. **ابزار رمالی و طب سنتی:** طب سنتی می‌گوید که بسیاری از بیماری‌ها از خون آلوده سر منشأ می‌گیرد و در روزگاری که خبری از دست‌سازهای رادیولوژی و موارد مشابه و آزمایش‌های گوناگون نبود، بالطبع تنها راه پاکسازی خون، حجامت بود. برای حجامت هم ابزاری مثل شاخ گاو و بز کوهی و زالواندازی و تجویز گیاهان دارویی توصیه می‌شد و مرحله بعد هم، وقتی این درمان افاقه نمی‌کرد، رمالی و ابزارهای آن بود که به کار گرفته می‌شد.

کلبتین و اشیای ارزشمند: یکی از ابزارهای پرکاربرد در علم پزشکی قدیم، کلبتین بود. کلبتین ابزاری برای کشیدن دندان بود و دندان درد هم که به دوره و زمان خاصی متعلق نیست، نمایش انواع کلبتین و همچنین در کنارش یکسری اشیای ارزشمند مثل ریتون‌های سفالی، ظروف مغزی، شیشه مخصوص ساخت دارو و طبابت از دیگر دیدنی‌های موزه ملی پزشکی ایران محسوب می‌شود.

موضوع: موزه ملی پزشکی ایران ویژگی: آشنایی با نخستین خدمات علم پزشکی

آسمان تاریخ علم پزشکی ایران چه با راه‌اندازی جندی شاپور به عنوان نخستین مرکز آموزش طب ایران حد فاصل سده چهارم تا نهم هجری و خروجی بزرگانی چون «بوعلی سینا» و «زکریای رازی» چه با راه‌اندازی دارالفنون در سال ۱۲۳۰ خورشیدی به همت «امیر کبیر» همواره پر از ستاره‌های پر فروغی بوده که خدمات ارزنده‌ای به جامعه بشریت و علم پزشکی داشتند. موزه ملی تاریخ پزشکی ایران در باقیمانده املاک به یادگار مانده از امیر کبیر در محله امیرآباد شمالی، گنجینه بزرگی از نخستین‌های تاریخ پزشکی ایران است؛ معرفی تعدادی از نخستین ابزارهای پزشکی در این موزه خالی از لطف نیست.

سنگ‌های جراحی: ابزار انسان اولیه برای زندگی در طبیعت سنگ بود. روزگاری که هنوز بشر کشف نکرده بود چطور آهن و فلزات را برای آرامش و رفاه زندگی به خدمت بگیرد این سنگ‌ها بودند که برای امور بزرگ و درشت زندگی از جمله طبابت و جراحی‌های پزشکی مورد استفاده قرار می‌گرفتند. سنگ‌های جراحی و نحوه به کارگیری آنها برای درمان طبابت و جراحی‌های کوچک و بزرگ از ابزارهای جالب و دیدنی به نمایش درآمده در موزه پزشکی ایران است.

رسوخ یافته بود و اگر کسی با اینگونه اوهام و عقاید خرافی مخالفت می‌کرد و یا در صدد مبارزه با آن برمی‌آمد مورد لعن و تکفیر قرار می‌گرفت. همین باورها و دیدگاه‌های خرافی در زمینه بهداشت و درمان از مهم‌ترین موانع رسیدن به جامعه سالم در عهد قاجار بود که خواسته و ناخواسته به گریبان مردم چنگ انداخته و هر ساله با شیوع بیماری‌های مختلف مسری و غیر مسری جان مردم را می‌گرفت.

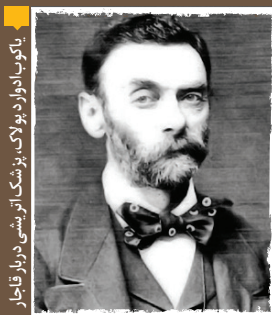
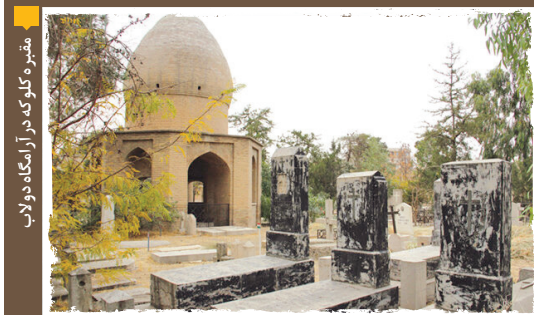
این تهران پژوهی می‌گوید: «مطالعه سفرنامه پزشکان نشان می‌دهد که مردم تا چه اندازه با این خرافات و اوهام سلامتی خود و کودکانشان را به خطر می‌انداختند. از طرفی درمان امراض با اجرام آسمانی بسیار متداول بود. به همین دلیل، هر گاه منجمان ادعا می‌کردند که در این روز و ساعت نوشیدن دوا درست نیست، بیماران موافق حکم و مشورت او دوا طبیب را مصرف نمی‌کردند.»

مادام کارلا سرنا، جهانگرد بلژیکی - ایتالیایی که در دوران سلطنت ناصرالدین شاه به پایتخت آمد، در خاطراتش از یک معجون عجیب به نام معجون گِگ نام می‌برد، او می‌نویسد: «مدفوع گِگ با عسل برای قرقره دافع درد گلو است.» زوزه شغال نیز برای درمان مالاریا تجویز می‌شد. بیمار با تب و لرز شبانگاه به سوی بیابان می‌رفت و به زوزه شغالان گوش می‌داد. او کمربندی می‌بست و با هر زوزه شغال گرهی بر کمربند می‌زد و بعد از هفت زوزه و هفت گره به امید ناپدید شدن مالاریا به خانه بازمی‌گشت.

موضوع: خرافات و اوهام میان بیماران ویژگی: باورهای غلطی که بهداشت عمومی پایتخت را تحت تأثیر قرار داده بود.

در تهران قدیم به خصوص عهد قاجار نفوذ باورهای خرافی و اوهام، بهداشت عمومی مردم را به شدت تحت تأثیر قرار داده بود. این باورهای غلط نه تنها در میان مردم کوچه و بازار رواج داشت بلکه در میان درباریان و کاخ‌شاه نیز نفوذ کرده بود. «ژان باتیست فوریه» فرانسوی به مدت ۳ سال پزشک خصوصی ناصرالدین شاه بود. او درباره این باورهای خرافی در خاطراتش می‌نویسد: «هنگامی که در محلات تهران آنفلوآنزا شایع شد و به اندرون کاخ سلطنتی نیز راه یافت و تنی چند از درباریان را به کام مرگ کشانید، ناصرالدین شاه نیز به این بیماری مبتلا شد. بعد از مدتی شاه بهبود یافت. زمانی که به عبادت او رفتم شاه الماس دریای نور را از جیب خود بیرون آورد و گفت: «چون همراه داشتن آن باعث تقویت مزاج است آن را در جیب خود گذاشته‌ام.»

مهرشاد کاظمی، تهران پژوهی درباره ورود خرافات در بهداشت عمومی مردم تهران می‌گوید: «عدم علم و آگاهی، نبود آب کافی، تخلیه و انباشت زباله‌ها در غرب تهران در مسیر بادهای موسوم به شهریار که از غرب می‌وزید، مهاجرت بی حساب و کتاب، یکدست نبودن فرهنگ مردم و در نهایت خرافات و اوهام در میان مردم به شدت

است، چون ایرانی‌ها با تربیت تر و آگاه ترند. اولیویه از طرف ناپلئون مأموریت پیدا کرده بود که به ایران بیاید و مسیر حمله ارتش فرانسه به هندوستان را بررسی کند. او برای طبابت به ایران نیامده بود و به همین دلیل در برخی منابع به عنوان نخستین پزشک غربی که به ایران آمده شناخته نمی‌شود.»

روایت‌های مختلفی نقل می‌شود. مهرشاد کاظمی، تهران پژوهی از اولیویه به عنوان نخستین پزشک و داروشناس اروپایی که به تهران آمده نام می‌برد و می‌گوید: «اولیویه فرانسوی در سال ۱۱۷۵ شمسی وارد تهران شده است. او در سفرنامه‌اش نوشته که بر خورد با اطباء در ایران محترمانه‌تر از مملکت عثمانی

سرنوشت تکان‌دهنده نخستین سفید پوش شهر

مشغول به کار شد. این پزشک فرانسوی بعدها پزشک مخصوص دربار ناصری شد و بعد از آنکه ناصرالدین شاه مورد سوء قصد قرار گرفت، گلوله‌ای را از گلوله‌های خارج کرد تا به اوج شهرت رسید. کلو که در یک مقطع زمانی، سفیر فرانسه در تهران هم بود.

وقتی کلو که در سال شمسی ۱۲۲۴ وارد تهران شد، و با در پایتخت شیوع پیدا کرده بود و او برای درمان بیماران مبتلا به وبا و جلوگیری از شیوع این بیماری مهلک کوشید. حدادی درباره سرنوشت کلو که در تهران می‌گوید: «دکتر کلو که در سال ۱۲۳۳ شمسی با خواهر جهانگیر خان سر تیپ، وزیر صنایع و قورخانه ناصرالدین شاه ازدواج کرد و ۲ ماه بعد به خاطر نوشیدن زهر درگذشت. جالب است که جسد کلو که به کشورش انتقال پیدا نکرد و او را در آرامگاه دولاب تهران دفن کردند.»

درباره ورود نخستین پزشک غربی به تهران

موضوع: ورود نخستین پزشکان غربی به پایتخت
ویژگی: پای پزشکان اروپایی از دوره قاجار به تهران باز شد.

سابقه ورود پزشکان حاذق اروپایی به ایران و فعالیت آنها در دربار پادشاهان ایرانی، به دوره نادر شاه افشار برمی‌گردد. کشیش لویی بوزن، پزشک مخصوص نادر شاه، نخستین پزشک اروپایی بود که وارد ایران شد و برخی منابع مکتوب مدعی شده‌اند که این پزشک فرانسوی، جاسوس بوده و در قتل نادر شاه دست داشته است. بعد از این ماجرا در دوره قاجار، لویی آندره ارنست کلو که از فرانسه به تهران آمد تا به عنوان پزشک مخصوص محمدشاه قاجار فعالیت کند. نصرالله حدادی، تهران پژوهی در این باره می‌گوید: «دکتر کلو که، طبیب مخصوص دربار بود، اما با پیشینه‌های میرزا تقی خان امیر کبیر به عنوان یکی از استادان مدرسه طب دارالفنون